

© Centrum för kulturpolitisk forskning
Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift,
ISSN Online: 2000-8325
vol. 21, Nr. 1-2018 s. 121-146

VITENSKAPELIG PUBLIKASJON

Hvornår er man forfatter?

Om afgrænsning af og levevilkår for danske forfattere og oversættere

Trine Bille

Professor, Institut for Ledelse, Politik og Filosofi, Copenhagen Business School
Bille har sin Ph.D.-grad fra Københavns Universitet, Økonomisk Institut. Hendes primære forskningsområde er kulturøkonomi og kulturpolitik, og hun har publiceret mere end 100 bøger, rapporter og artikler indenfor dette forskningsfelt. Hun er den kommende præsident for ACEI, The Association for Cultural Economics International.
tbi.mpp@cbs.dk

Cecilie Bryld Fjællegaard

Økonom og Ph.D.-studerende, Institut for Innovation og Organisationsøkonomi, Copenhagen Business School
Fjællegaard forsker i kulturøkonomi med særlig vægt på arbejdsmarkedet for kunstnere.
cbf.ino@cbs.dk

SAMMENDRAG

Fra et kulturpolitisk synspunkt, fx i forhold til social sikring og uddeling af legater og anden kunststøtte, spørges det ofte om hvor stor gruppen af kunstnere er, hvor meget de tjener, og hvem den består af. I denne artikel belyses danske forfatters og oversætters levevilkår i forhold til disse tre overordnede spørgsmål. Analysen bygger på en aktuel og omfattende spørgeskemaundersøgelse til 3.728 danske forfattere og oversættere. Med udgangspunkt i otte forskellige kriterier for at definere en kunstnergruppe, viser artiklen, hvordan valget af kriterier vil have helt afgørende betydning for de konklusioner, der drages, både i forhold til hvor stor gruppen af forfattere og oversættere er, hvem den består af, og hvor meget de tjener. Hvor den hidtidige forskning vedr. kunstners levevilkår kun anvender én bestemt, og ofte temmelig bred, definition af en kunstnergruppe, bidrager denne artikel til litteraturen ved at vise, hvordan forskellige afgrænsninger af en kunstnergruppe har afgørende betydning for en undersøgelses resultater.

Nøkkelord

forfattere | levevilkår | kunstnerdefinitioner | indkomst | survey

ABSTRACT

From a cultural policy perspective, for example in terms of social security and the distribution of grant and other kinds of public support, it seems important to know how big the group of artists is, how much they earn, and who it consists of. In this article, these three general questions will be discussed based on an analysis of the Danish authors and translators living conditions. The analysis is based on a current and comprehensive questionnaire survey to 3,728 Danish authors and translators. Based on eight different criteria for defining a group of artists, the article shows how the choice of criteria will be of vital importance

to the conclusions drawn, both in relation to the size of the group of authors and translators, who it consists of, and how much they earn. Where previous research concerning artist's living conditions apply only one, and often quite wide, definition of the group of artists, this article contributes to the literature by showing how different criteria for defining the group of artists, are crucial to the results of the research.

Keywords

authors | living conditions | definitions of artists | income | survey

INTRODUKTION¹

I kulturpolitisk øjemed eller i kunstneres fagforbunds kamp for bedre social sikring af deres medlemmer, er det selvsagt ikke uvæsentligt at vide, hvor stor gruppen af kunstnere er, hvor meget de tjener, og hvem den består af. I Morgenavisen Jyllands-Posten den 9. juli 2017 udtalte den danske kulturminister Mette Bock (Liberal Alliance), at der er behov for at kortlægge de trængte kunstneres arbejdsforhold og levevilkår.

I 2016 gennemførte Copenhagen Business School en omfattende analyse af danske forfatters og oversætters økonomiske levevilkår i samarbejde med Bog- og Litteraturpanelet og Slots- og Kulturstyrelsen (Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016), hvor der gives et aktuelt og detaljeret billede af danske forfatters levevilkår. Denne artikel bygger videre på denne rapport og diskuterer nogle hovedresultater fra et metodisk perspektiv, idet artiklens forskningsspørgsmål kan formuleres således: Hvilken betydning har afgrænsninger af en kunstnergruppe for undersøgelsens resultater i forhold til følgende tre spørgsmål:

- Hvor stor er gruppen af danske forfattere og oversættere?
- Hvem består denne gruppe af?
- Hvor stor er deres indkomst?

Som det vil fremgå af artiklen, er der ikke noget entydig svar på disse spørgsmål, idet der er mange forskellige måder at afgrænse gruppen af forfattere på.

Kunstneres levevilkår har efterhånden været genstand for flere undersøgelser, både i Skandinavien (se fx Heian, Løyland og Manget, 2008 og Heian, Løyland og Kleppe, 2015) og internationalt (se fx Alper og Wassall, 2006, Menger, 2006 og Throsby og Hollister, 2003). På tværs af lande og kunstnergrupper kommer alle undersøgelser frem til de samme overordnede konklusioner, som bl.a. at kunstneres gennemsnitlige indkomst er meget lav sammenlignet med andre grupper i samfundet, og at der samtidig er store variationer i indkomsten, således at ganske få tjener enorme summer, mens langt hovedpar-

1. Artiklen er skrevet af Trine Bille. Cecilie Bryld Fjællegaard har udarbejdet tabellerne. Tak til to anonyme reviewere, der har bidraget med gode kommentarer, som har forbedret artiklen betydeligt.

ten tjener ganske lidt (superstar-effekten, som bl.a. beskrevet af Rosen, 1981). Abbing (2002) har i sit vigtige værk *Why are artists poor? The exceptional economy of the arts* beskrevet hvorfor den skæve indkomstfordeling er uundgåelig og faktisk en indbygget tendens på arbejdsmarkedet for kunstnere. Det skyldes nemlig, at det er et så attraktivt erhverv for mange at være kunstner, at jo bedre vilkår kunstnerne generelt får, jo flere nye mennesker tiltrækkes til erhvervet, og des flere er der så til at dele "kagen". Dette gør det vanskeligt at lave kulturpolitiske ordninger med henblik på at forbedre kunstnernes levevilkår. Et andet væsentligt bidrag er Throsbys (1994) *work preference model*, der viser hvordan kunstnere (og andre tilsvarende professioner) vil agere, når arbejdet i sig selv indgår som en væsentlig faktor i kunstneres nyttefunktion, således at den tilfredsstillelse kunstnere opnår ved at arbejde med deres kunst er større end den marginale nytte af indkomst, når et vist minimumsniveau for levevilkår er opnået (se Bille, Løyland og Holm, 2017 for en empirisk test på norske kunstnere). Bille et al. (2013) har vist, at på tværs af en række lande, er kunstnere mere tilfredse end andre erhvervsgrupper, særligt p.g.a. den store frihed arbejdet som kunstner giver. Med andre ord er der for mange kunstnere tale om intrinsic og ikke extrinsic motivation (jf. Frey, 1992). Derfor ses en stor tilstrømning til kunstnerfagene på trods af, at disse ofte er forbundet med stor usikkerhed og dårligt lønnede jobs.² Mange kunstnere lever derfor af en bredt sammensat indkomst fra mange forskellige typer af jobs og ansættelser (se fx Menger, 2006 og Mathieu, 2012).

Tilsvarende viser tidligere undersøgelser, ikke overraskende, at de samme generelle tendenser gør sig gældende for forfattere (se fx Balling og Pedersen, 2001, Sjören og Berger, 2014 samt Throsby, Zwar og Longden, 2015). Alle disse undersøgelser viser, at en betydelig andel af den samlede gruppe af forfattere ikke kan klare sig økonomisk på markedsvilkår eller opnå offentlig støtte i en grad, der gør det muligt for dem, udelukkende at ernære sig ved forfattergerningen. Dette fører til et utal forskellige indkomstkilder, såsom offentlig og privat kunststøtte, honorarer fra fx udgivelser, foredragsvirksomhed og undervisning, samt tidsbegrænsede ansættelser i forskellige erhverv mm. Det har selvsagt betydning for den tid forfatterne kan bruge på forfattergerningen, og i sidste ende, den litteratur de har mulighed for at producere.

Den mere teoretiske diskussion af kunstnerbegrebet knytter sig blandt andet til spørgsmålet om hvor grænsen skal trækkes mellem "professionelle kunstnere" og "amatører" (jf. Becker, 1982). Svaret er ikke entydigt og problemstillingen omstridt. Hertil kommer, at vurderingen af om en kunstner, er en kunstner, ikke er statisk, men som bekendt dynamisk. Vi kender alle eksemplet med Van Gogh, der ikke var anerkendt som kunstner på sin egne tid, hverken i økonomisk eller kunstnerisk forstand, men efter sin død blev en særdeles anerkendt kunstner, hvis malerier sælges til tårnhøje priser. Når det gælder forfattere, er

2. Den anden hovedforklaring knytter sig til superstar-fænomenet, og the winner-takes-it-all tendensen, idet kunstmarkedet giver mulighed for at tjene enorme summer for dem der opnår superstar status (Rosen, 1981). Dette kan virke attraktivt for mange, især hvis de ikke er særligt risiko averse.

det ligeledes vanskeligt at forudsige, hvem der bliver anerkendt og læst på langt sigt. Nobelprisen i litteratur (det ultimative kvalitetsstempel), blev fx fra 1901–10 uddelt til 10 forfattere, hvoraf ca. halvdelen fortsat er anerkendte og læses i dag, mens de øvrige for længst er glemt.³ I denne artikel vil vi imidlertid ikke inddrage et dynamisk og mere langsigtet perspektiv.

Denne artikel bidrager til den hidtidige litteratur ved at vise, hvordan forskellige operationelle afgrænsninger af en kunstnergruppe har betydning for undersøgelsens resultater. Hvor de hidtidige undersøgelser anvender én bestemt og ofte temmelig bred definition af en kunstnergruppe, viser denne artikel, at der er mange mulige afgrænsninger, og hvordan det vil have helt afgørende betydning for de konklusioner, der drages. Der anlægges altså ikke i denne artikel en filosofisk eller teoretisk vinkel på spørgsmålet om kunstnerdefinitioner, men derimod en empirisk vinkel.

Næste afsnit viser den afgrænsning af danske forfattere og oversættere, der blev anvendt i Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016), og i afsnit 3 ser vi på tilsvarende undersøgelser fra andre lande i forhold til hvordan forfattergruppen er blevet afgrænset. I afsnit 4 diskuteres forskellige alternative operationelle kunstnerdefinitioner med udgangspunkt i Frey og Pommerehne (1989), og det vises, hvilke konsekvenser de forskellige definitioner vil have for størrelsen og sammensætningen af den samlede population. I afsnit 5 analyseres det, hvilken betydning de forskellige kunstnerdefinitioner vil have for den rapporterede gennemsnitlige indkomst og levevilkår. Det skal understreges, at det ikke er hensigten af forklare kunstneres indkomst, men alene vise, hvilken betydning forskellige definitioner vil have for den gennemsnitindkomst, der beregnes. Afsnit 6 afrunder artiklen med en konklusion og diskussion.

AFGRÆNSNING AF FORFATTERPOPULATIONEN, DATA OG METODE

En undersøgelse af danske forfatteres levevilkår må tage udgangspunkt i en nærmere afgrænsning af forfatterpopulationen. I Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016) er den samlede forfatterpopulation afgrænset til følgende personer:

- Forfattere, der har fået mindst 5.000 kr. udbetalt i biblioteksafgift⁴ i 2015 og har udgivet mindst ét værk efter 2005.

-
3. Ginsburgh (2003) har undersøgt om modtagelsen af The Booker Prize kan forudsige dels den kortsigtede økonomiske succes (10 år efter modtagelsen af prisen), dels den langsigtede fundamentelle litterære kvalitet (11-20 år efter modtagelsen af prisen). Resultatet viser, at modtagelsen af The Booker Prize ikke kan påvises at have nogen effekt.
 4. Biblioteksafgiften er fastsat ved lov, og formålet med ordningen er at støtte dansk sprog og kultur. Der afsættes en årlig bevilling på Finansloven til formålet og i 2017 blev der bevilget i alt 176,9 mio. kr. til biblioteksafgift, der blev udbetalt til i alt 8.387 modtagere (forfattere, oversættere, illustratører, komponister m.fl.). Minimumsgrænsen for udbetalte beløb er 2.172 kr. (Kilde: <http://slks.dk/biblioteker/biblioteksafgift/biblioteksafgift-for-boeger/>).

- og/eller alle der har modtaget arbejdslegater fra Statens Kunstfond/Kunstrådet⁵ i perioden 2006–2015.

Det giver en samlet population på 3.728 forfattere og oversættere.

For disse personer er der indhentet to typer data. Registerdata fra Danmarks Statistisk og Slots- og Kulturstyrelsen⁶, samt gennemført en omfattende spørgeskemaundersøgelse. Sammenkoblingen mellem registerdata og spørgeskemadata rummer en række fordele. For det første kan der via registerdata fås konkrete oplysninger om en lang række variabler, såsom samlet indkomst og demografiske data. En del af den usikkerhed der ligger i brugen af spørgeskemaer, hvor forfatterne fx skal være i stand til at huske konkrete indkomstoplysninger år tilbage, bliver derved elimineret. Til gengæld giver spørgeskemaet muligheder for at indhente mere detaljerede oplysninger om forfatternes og oversætternes levevilkår, end dem som er tilgængelige hos Danmarks Statistik. For det andet giver denne sammenkobling nogle unikke muligheder for at gennemføre frafaldstests, idet der vil være en lang række basisoplysninger til rådighed også for de forfattere, der ikke svarer på spørgeskemaet.

Med udgangspunkt i populationen på 3.728 personer, indkom der i alt 1.583 brugbare besvarelser fra spørgeskemaundersøgelsen, hvilket giver en svarprocent på 42,5%. Dette analyseudvalg er blevet testet op imod den samlede population, og der er ikke fundet alvorlige skævheder. Analyseudvalget kan dermed antages at være repræsentativt for den samlede population af forfattere og oversættere (se Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016).

De forholdsvis rummelige afgrænsningskriterier betyder, at der er tale om en stor og meget heterogen gruppe af forfattere og oversættere. Dermed drejer det sig ikke blot om personer med en ambition om at arbejde med eller leve af forfatter/oversættergerningen, men også personer der i den ene eller anden sammenhæng har haft mulighed for at udgive deres skrevne arbejde, uden nødvendigvis at betragte det som kernen i deres beskæftigelse, eller at de betragter dem selv som værende forfattere eller oversættere.

5. Formålet med arbejdslegaterne fra Statens Kunstfond er at opretholde og fremme skabende kunstneres kunstneriske arbejde og produktion. Der kan ikke søges om et bestemt beløb. Det er Legatudvalget for Litteratur, der fastlægger beløbsstørrelsen og varigheden af arbejdslegatet. I 2017 behandlede udvalget 916 ansøgninger og tildelte 360 arbejdslegater, heraf 7 tre-årige arbejdslegater på 850.000 kr. og 353 et-årige arbejdslegater på mellem 50.000 og 150.000 kr. I 2017 blev der i alt uddelt legater for 29,4 mio. kr. (Kilde: <http://finespind.dk/index.php/redaktionen/417-3-arige-arbejdslegater-til-forfattere-nu-ogsaa-med-billedkunst>).
6. Slots- og Kulturstyrelsen yder faglig rådgivning til kulturministeren og bidrager til udformning og gennemførelse af regeringens målsætninger på kulturområdet. Ligeledes udmøntes tilskudsmidler til såvel enkeltpersoner som organisationer og institutioner, og styrelsen indsamler, bearbejder og formidler oplysninger og resultater, der bidrager til at udvikle kulturlivet.

I Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016) er gruppen af forfattere opdelt i forhold til hvilke genrer de repræsenterer. Fordelingen af forfattere på deres primære genre er foretaget på basis af antallet af publicerede bøger. Der skelnes imellem tre overordnede hovedgenrer, med tilhørende subgenrer, der specificerer inden for hvilken genre den givne forfatter/oversætter primært har produceret i løbet af de sidste 10 år: skønlitterære forfattere (herunder romaner, noveller, lyrik og poesi, børne- og ungdomslitteratur og tegneserier), faglitterære forfattere (herunder undervisningsbøger, hobbybøger, almenkulturelle bøger, og videnskabelige bøger) og oversættere (herunder skønlitterære oversættelser og faglitterære oversættelser). En genre er defineret som primær, når den givne forfatter eller oversætter har udgivet mere end 50% af deres produktion inden for denne genre. Desuden er underkategorien multigenre tilføjet. Denne ekstra ”genre” tilskrives forfattere eller oversættere, hvor ikke én af de ovennævnte genrer udgør mere end 50% af deres litterære produktion.

Resultatet viser, at næsten halvdelen af respondenterne (46%) falder i hovedgenrekategorien faglitteratur, mens en også betydelig del (29%) er at finde under hovedgenren skønlitteratur. Multigenregruppen (12%) er stort set ligeså stor, som gruppen af oversættere (13%). Oversættere udgør dermed en ikke uvæsentlig andel af forfattergruppen, og det er samtidig sådan, at mange forfattere ernærer sig ved såvel egentligt forfatterarbejde samt oversættelse.

De faglitterære forfattere udgør altså næsten halvdelen af analyseudvalget. En betydelig del af disse forfattere beskriver sig selv som arbejdende inden for et andet fag, hvor den skrivende praksis udgør en vigtig del (43%), ligesom en betydelig del beskriver deres beskæftigelse som ”Andet arbejde uden direkte relation til hverken forfatter/oversættergerningen eller den skrivende praksis” (10%). Herudover er det blandt de faglitterære forfattere, at der findes de højeste indkomster og den største udbredelse af reelle fuldtidsansættelser, såsom fuldtidsundervisere og universitetsansatte. Skønlitterære forfattere må i højere grad antages at have behov for og/eller ambition om at leve af forfatter/oversættergerningen, og derfor kan forventes at have andre levevilkår, sammenlignet med faglitterære forfattere. Derfor kan det være relevant at skelne mellem disse grupper i en analyse af forfattere og oversætteres levevilkår.

Herudover er det karakteristisk for gruppen af forfattere og oversættere, at det er en noget ældre population. Der er ikke sat nogen øvre aldersgrænse for populationen, og forfatter og oversættere på 60 år og derover udgør over halvdelen af populationen (53%), mens aldersgruppen på 70 år og derover udgør ca. ¼ (23%). Det er relevant at diskutere, hvorvidt den ældre gruppe af forfattere, bør indgå i en analyse af kunstnernes levevilkår. På den ene side, kan det være relevant alene at se på kunstnere i den erhvervsaktive alder, idet deres levevilkår dermed bedre kan sammenlignes med andre erhvervsgruppers. På den anden side gælder det ofte for kunstnere, at de er erhvervsaktive langt op i alderen, og derfor er også de ældre og pensionerede kunstnere relevante at medtage, hvis man ønsker et samlet billede af kunstnerøkonomien, idet det

betyder, at en stor andel af de samlede indkomster kan tilfalde de ældre kunstnere.

Af Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016) fremgår det, at 38% af den samlede gruppe af forfattere og oversættere har modtaget overførselsindkomst⁷. Ser vi modtagerne af overførselsindkomst i forhold til alder, fremgår det at 37% af forfatterne og oversætterne på 70 år eller derover angiver at 80–100% af deres indkomst kommer fra overførselsindkomst, og tilsvarende gælder det for 16% af de 60–69-årige. Størstedelen af de forfattere og oversættere, der svarer at overførselsindkomst udgør en stor del af deres samlede indkomst er med andre ord ældre personer, hvor der er tale om folkepension. Omvendt er der få i de yngre aldersgrupper, der er afhængige af overførselsindkomst (bortset fra de helt unge under 29 år), hvilket uden tvivl hænger sammen med forfatternes problemer med at optjene dagpenge (arbejdsløshedsunderstøttelse), når de ikke er i faste lønmodtagerjobs.

TABEL 1 FORFATTERE OG OVERSÆTTERES ANDEL AF INDKOMST FRA OVERFØRSELSINDKOMST FORDELT PÅ ALDER (PROCENT), 2015

	20–29 år	30–39 år	40–49 år	50–59 år	60–69 år	70 år eller derover	Total
80–100%	13	1	1	3	16	37	14
60–79%	13	3	0	1	9	17	7
40–59%	13	2	3	2	11	9	6
20–39%	6	3	2	3	8	8	6
0–19%	0	5	4	3	6	6	5
Indkomst bestod ikke af denne indkomstform	56	87	90	89	49	23	62
Uoplyst	0	0	0	0	1	1	0
Total	100	100	100	100	100	100	100

Tabellen er baseret på 1.564 personer idet 19 personer mangler information om alder. Kilde: Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016.

AFGRÆNSNING AF FORFATTERPOPULATIONEN I FORFATTERUNDERSØGELSER FRA ANDRE LANDE

Hvor mange forfattere er der i andre lande, som vi kan sammenligne os med?

En tidligere dansk undersøgelse af forfatterne levevilkår blev udgivet i 2001 (Balling og Petersen, 2001). I denne undersøgelse, der udelukkede byggede på data fra Danmarks Statistik, afgrænsede man forfatterpopulationen til samtlige

7. Overførselsindkomst inkluderer bl.a. kontanthjælp, dagpenge, statens uddannelsesstøtte, pension mv.

personer, der havde modtaget bibliotekspenge (over 1.296 kr.) i 2001. Dette gav en samlet population på ca. 7.000 personer, hvilket er ca. dobbelt så mange, som i Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016). Alle modtagere af bibliotekspenge må da også siges at være en meget bred forfatterdefinition.

En svensk undersøgelse af forfatternes indkomster (Sjörén og Berger, 2014) byggede udelukkende på medlemmerne af Sveriges Författarförbund, hvilket gav en samlet population på 2.892 forfattere (medlemstallet i 2014). Disse forfattere fik tilsendt et spørgeskema og svarprocenten var 44, svarende til 1.260 respondenter (analyseudvalget).

I den norske kunstnerundersøgelse fra 2013 (Hein, Løyland og Kleppe, 2015), inkluderede populationen af forfattere, 1) medlemmer af forfatterorganisationerne: Den norske forfatterforening, Norsk faglitterær forfatter- og oversætterforening, Norsk filmkritikerlag, Norsk kritikerlag, Norsk oversætterforening, Norske barne- og ungdomsbokforfattere og Norske dramatikeres forbund, og 2) modtagere af Statens Kunstnerstipend (SKS). Den samlede population bestod af 1.930 forfattere og oversættere, hvoraf 658 (34%) svarede på det udsendte spørgeskema.

I en australsk spørgeskemaundersøgelse fra 2015 (Throsby, Zwar og Longden, 2015) er de interesseret i alle forfattere, som har publiceret én eller flere bøger. Forfatterne er usikre på størrelse af deres population, da denne er svær at måle. I Australian Census fra 2011 svarede 4.283 personer, at de havde "book author or script editor" som deres "main occupation last week". Forfatterne mener dog, at populationen er højere end dette, da mange forfattere har svært ved at leve af forfattergerningen, og derfor ikke opgiver "forfatter" som "main occupation". Derfor kontaktede man i stedet en lange række forfatterorganisationer og institutioner (28 organisationer som repræsenterer forfattere responderende på henvendelsen) og distribuerede surveyet herigennem. Throsby, Zwar og Longden (2015) har således ikke haft medlemslister fra disse organisationer, men kunne blot konstatere at de fik 993 brugbare svar.

De nævnte undersøgelser bygger altså alle på meget forskellige sampling kriterier, og dermed er de ikke sammenlignelige. Hverken hvad angår antallet af forfattere i de forskellige lande – eller deres levevilkår. Man kan også sige, at de forskellige undersøgelser har anvendt de operationelle kriterier der var mulige ex ante, uden at der ligger nogen fælles og klar kunstnerdefinition bag. I resten af denne artikel vises det med udgangspunkt i den danske forfatterundersøgelse (Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016), hvordan forskellige operationelle afgrænsningskriterier har helt afgørende betydning for en undersøgelses resultater.

FORSKELLIGE AFGRÆNSNINGSKRITERIER

Den anvendte afgrænsning af forfattere og oversættere i Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016) kan selvfølgelig diskuteres, idet er der findes mange alter-

native afgrænsningskriterier. Frey og Pommerehne (1989) har opstillet otte forskellige kriterier, som kan benyttes til at afgrænse en kunstnergruppe:

- 1 Professionel kunstuddannelse
- 2 Medlemskab af professionelle kunstnerorganisationer
- 3 Kunstnerens omdømme i offentligheden
- 4 Kunstnerens omdømme blandt andre kunstnere
- 5 Kvaliteten af det kunstneriske arbejde
- 6 Kunstnerens egen opfattelse af at være kunstner
- 7 Omfanget af den tid, der bruges på kunstnerisk arbejde
- 8 Størrelsen af indkomsten fra kunstnerisk arbejde

Afgrænsningen af forfattere og oversættere i Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016) relaterer sig dels til produktionens omfang samt forfatterens omdømme i offentligheden (biblioteksafgiften), dels til kvaliteten og omdømmet blandt andre kunstnere, idet arbejdslegater fra Statens Kunstfond ofte anses som et af de mest betydningsfulde kvalitetsstempler.

Nogle af Frey og Pommerehnes (1989) kriterier er kun mulige at anvende ex post, mens andre også kan vurderes ex ante til at afgrænse en population. Således er en professionel kunstuddannelse eller medlemskab af kunstnerorganisationer objektive kriterier, som lader sig bruge ex ante. Medlemskab af kunstnerorganisationer anvendes ofte som kriterie, men det vil afhænge af organiseringsgraden blandt kunstnerne, hvor anvendeligt dette kriterie er. Kvaliteten af det kunstneriske arbejde er en meget vanskelig størrelse (se fx Eliassen og Prytz (red.), 2016, Hovden og Prytz (red.), 2018 samt Eliassen, Hovden og Prytz (red.), 2018), som derfor ikke egner sig til at anvende som kriterie. Der kan til gengæld anvendes proxyer for kunstnerens omdømme i offentligheden og blandt andre kunstnere, sådan som biblioteksafgiften og legater fra Statens Kunstfond er udtryk for (Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016).

Derimod kan omfanget af den tid, der bruges på det kunstneriske arbejde, samt størrelsen af indkomsten fra det kunstneriske arbejde ikke anvendes som udvælgelseskriterier, da der ikke findes data for dette ex ante. Til gengæld er det informationer som selve undersøgelsen kan frembringe, og dermed kan kriterierne benyttes ex post til at analysere forskellige kunstnergrupper.

I det følgende diskuteres de 8 ovenfor nævnte kriterier med udgangspunkt i Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016) med henblik på at vise hvilke forskelle det giver, når forskellige afgrænsningskriterier benyttes, og hvilken betydning det har, dels for antallet af forfattere, dels for deres levevilkår.

Professionel kunstuddannelse

Der findes kun én officiel forfatteruddannelse i Danmark, nemlig uddannelsen fra Forfatterskolen, der som videregående kunstnerisk uddannelse hører under Kulturministeriet. Forfatterskolen under Kulturministeriet blev grundlagt i

1987 af forfatterne Poul Borum, Per Aage Brandt og Ulla Ryum. Hvert år optages 6–7 elever.⁸ På Forfatterskolen undervises der i litterær, skriveteknisk kunsten, alment kendskab til litteratur (også inden for andre sprogområder og perioder), almen æstetisk debat (herunder en dialog med de øvrige kunstarter og erkendelsesområder), introduktion til og arbejde med alle litterære genrer og skrivefelter (heriblandt også oversættelse) samt praktisk kendskab til forfatteres vilkår og arbejdsforhold. Der er imidlertid kun 15 personer i den samlede population og 4 personer i analyseudvalget, der har haft Forfatterskolen som højest fuldførte uddannelse på et givent tidspunkt i perioden 2000–2015.

Det giver derfor ikke meget mening at anvende en professionel forfatteruddannelse som kriterium. Generelt viser den eksisterende forskning desuden, at mange – også succesfulde – kunstnere ikke har nogen formel kunstuddannelse, og at en kunstuddannelse ikke har nogen stor (om nogen) indflydelse på kunstnerens indkomster (se fx Towse, 2006 og Rengers, 2002).⁹ Det gælder i endnu højere grad for forfattere, idet der som sagt ikke eksisterer nogen egentlig forfatteruddannelse af noget betydeligt omfang.

Derimod er de danske forfattere og oversættere generelt en veluddannet gruppe. Knap halvdelen har en lang videregående uddannelse¹⁰, og ca. 1/4 en mellemlang videregående uddannelse. I den danske befolkning som helhed har ca. 10% en lang videregående uddannelse, og ca. 14% en mellemlang videregående uddannelse.¹¹ Med andre ord er der blandt de danske forfattere og oversættere ca. fem gange så mange med en lang videregående uddannelse, og ca. dobbelt så mange der har en mellemlang videregående uddannelse, i forhold til den generelle danske befolkning.

Ser vi på uddannelse fordelt på genre (tabel 2), er det både inden for faglitteratur, oversættere og multigenre, omkring eller over halvdelen, der har en lang videregående uddannelse. De mellemlange uddannelser er udbredt blandt alle genrer, dog mest iblandt de skønlitterære forfattere. De to mest udbredte uddannelser er de mellemlange uddannelser (professionsbachelor) folkeskolelærer (193 pers.) og journalist (103 pers.). Udbredte lange videregående uddannelser er engelsk (cand. mag.), pædagogik (cand. pæd.), historie (cand. mag.), og dansk (cand. mag.).

8. Kilde: <http://www.forfatterskolen.dk/ansoegning/>.

9. Bille og Jensen (2016) har imidlertid vist på paneldata, at en kunstnerisk uddannelse har signifikant betydning for, om man som kunstner forbliver i branchen.

10. En videregående uddannelse ligger efter en gymnasial uddannelse. En videregående uddannelse kan være kort, mellemlang (bachelorgrad) eller lang (kandidatgrad).

11. Kilde: <http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1920>

TABEL 2 FORFATTERE OG OVERSÆTTERE FORDELT PÅ HØJEST FULDFØRTE UDDANNELSE OG HOVEDGENRER (PROCENT), 2014 OG 2015

Uddannelsesniveau	Skønlitteratur	Faglitteratur	Over-sætter	Multi-genre
Grundskole	6	3	4	4
Gymnasial uddannelse	14	8	15	10
Erhvervsfaglig uddannelse	7	3	1	3
Kort videregående uddannelse	0	0	1	1
Mellemlang videregående uddannelse	35	24	17	23
Lang videregående uddannelse	37	54	59	49
Forskeruddannelse	1	8	4	10
Total	100	100	100	100

Tabellen er baseret på 1.449 personer, idet der mangler information om uddannelse for 30 personer, genre for 102 personer og både uddannelse og genre for 2 personer. Kilde: Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016.

Det generelle uddannelsesniveau kan imidlertid ikke anvendes til at afgrænse forfatterpopulationen, idet det ikke nødvendigvis kan anses at være relevant for forfattergerningen. Måske for en del af de faglitterære forfattere, men ikke nødvendigvis for de skønlitterære forfattere.

Medlemskab af professionelle kunstnerorganisationer

Der findes 2 forfatterforeninger i Danmark: Danske Skønlitterære Forfattere og Dansk Forfatterforening.

Danske Skønlitterære Forfattere optager danske og udenlandske forfattere med bopæl i Danmark. Det kræves at ansøgeren har ophavsret til et selvstændigt, offentliggjort skønlitterært værk, udgivet af et af bestyrelsens anerkendte forlag eller et forlag anerkendt i andet regi. Ved skønlitteratur forstås ud over romaner, noveller og lyrik også essayistik, kulturlitteratur og lignende.¹²

Dansk Forfatterforening har to slags medlemstyper: Et ordinært medlemskab og et associeret medlemskab. Forfattere, oversættere og bogillustratorer kan optages som ordinære medlemmer. For at blive optaget som ordinært medlem, skal ansøgeren opfylde mindst ét af følgende optagelseskriterier:

- 1 Ansøgeren har eneophavsret til et bogværk udgivet af en udgiver, som er anerkendt af bestyrelsen.
- 2 Ansøgeren har eneophavsret til et bogværk, som er offentligt tilgængeligt, eksempelvis via landets biblioteker, og som kan anerkendes af bestyrelsen.
- 3 Ansøgeren har ophavsret til en del af et bogværk, når ansøgers bidrag er af et omfang, som kan sidestilles med et selvstændigt værk, og når betingelserne i 1. og 2. i øvrigt er opfyldt.

12. Kilde: Danske Skønlitterære Forfatteres hjemmeside: <http://litt.eu/blivmedlem/>

- 4 Eneophavsret til offentliggjorte, litterære tekster, oversættelser eller illustrationer, når disse svarer til mindst ét bogværk i deres samlede omfang, og når betingelserne i 1. og 2. i øvrigt er opfyldt. Offentliggørelsen kan være analog såvel som digital eksempelvis via internettet.

Enhver kan ansøge om at blive optaget som associeret medlem, under den forudsætning at vedkommende ikke opfylder betingelserne for at blive optaget som ordinærmedlem. Ansøger er forpligtet til at oplyse om værker eller bidrag til værker som ansøger er ophavsmand til, og foreningen kan desuden på egen hånd undersøge om ansøgeren opfylder optagelseskriterierne for et ordinært medlemskab. Bestyrelsen træffer i sidste ende beslutningen om en ansøger (både til ordinært medlemskab og associeret medlemskab) kan få medlemskab eller ej.¹³

Danske Skønlitterære Forfattere havde 168 medlemmer og Dansk Forfatterforening 1.333 medlemmer i 2016. På trods af at optagelseskriterierne for de to foreninger er meget lempelige og ikke vanskelige at opfylde, er der tale om væsentligt færre medlemmer, end den samlede forfatterpopulation på 3.728 i Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016). Det tyder på en lav organisationsgrad blandt de danske forfattere og oversættere. Med andre ord: Hvis organisations-tilknytning blev anvendt som kriterie for at afgrænse populationen, ville mange forfattere og oversættere ikke være omfattet af undersøgelsen.

Kunstnerens omdømme i offentligheden

Kunstnerens omdømme i offentligheden er et bredt begreb. Frey og Pommerhne (1989) definerer offentligheden som publikum, men som Heian, Løyland og Mangset (2008) har peget på, kan der tilføjes endnu et kriterie, nemlig kunstnerens omdømme blandt kunstfaglige eksperter (kritikere, kunsthistorikere, kuratorer, regissører, forlagsredaktører m.fl.), hvilket ofte er noget ganske andet.¹⁴

Forfatterens omdømme blandt læserne kan potentielt måles på forskellige parametre, såsom medieomtale, omtale og "likes" på sociale medier samt salg af bøger. I Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016) var det ikke muligt at få information om medieomtale for de enkelte forfattere, ej heller salgstal for deres bøger. Derimod blev der indsamlet information om, hvor mange bøger de har udgivet. Det siger imidlertid ikke nødvendigvis noget om kunstnerens omdømme. De penge, som forfatterne modtager i biblioteksafgift, kan derimod godt give et fingerpeg om kunstnerens omdømme i offentligheden, idet de forfatteres bøger, der bliver mest lånt og læst, også vil have en større bestand på bibliotekerne og dermed formentlig et bedre omdømme i offentlig-

13. Kilde: Dansk Forfatterforenings vedtægter, 2017: <http://danskforfatterforening.dk/wpcontent/uploads/2016/04/vedt%C3%A6gter-2017-1.pdf>

14. Fx har Bille og Baldin (2017) vist, at der ikke er nogen signifikant korrelation mellem publikums vurderinger og anmelderes vurdering af forestillinger på Det Kgl. Teater i København.

heden. Som nævnt ovenfor, er biblioteksafgiften fastsat ved lov. Ordningen er baseret på et pointsystem. Pointene fordeles på grundlag af fire kriterier: side-tal pr. titel, litteraturtype, bestandstal og en fordelingsnøgle. Bestandsprincipet betyder, at størrelsen på biblioteksafgiften beregnes på baggrund af antallet af bøger og lydbøger, der er til rådighed på bibliotekerne. Minimumsgrænsen for udbetalte beløb er 2.172 kr.¹⁵

Ser vi på modtagne bibliotekspenge, viser tabel 3, at det gennemsnitlige modtagne beløb stiger med alderen. Det hænger uden tvivl sammen med, at det tager tid at etablere sig som forfatter, og jo større produktion man har bag sig, og dermed jo flere bøger man har stående på biblioteket, jo større biblioteksafgift – alt andet lige. Desuden er gennemsnittet væsentlig højere end medianen, hvilket vidner om en meget skæv fordeling, hvor få forfattere og oversættere får rigtigt meget, mens rigtigt mange får lidt.

TABEL 3 BIBLIOTEKSPENGE FORDELT PÅ ALDERSGRUPPER (1.000 KR), 2014 OG 2015

	Gennemsnit	Median	Observationer
20–29 år	28	10	14
30–39 år	24	8	100
40–49 år	30	13	268
50–59 år	39	13	342
60–69 år	39	13	485
70 år eller derover	42	15	338
Total	37	13	1.547

Tabellen er baseret på analyseudvalget. Der mangler information om alder for 19 personer og information om bibliotekspenge for 17 personer.

Kilde: Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016.

Alle forfattere og oversættere både i vores population og analyseudvalg har modtaget bibliotekspenge. Medianen er ca. 13.000 kr., hvilket betyder at halvdelen har modtaget mere end dette beløb. Gennemsnittet er 37.000 kr., og kun 1% af både analyseudvalget og hele populationen har modtaget mere end gennemsnittet. Det er med andre ord ganske få forfattere, der modtager betydelige summer i bibliotekspenge.

Når det gælder forfatternes omdømme blandt kunstfaglige eksperter (kritikere, forlagsredaktører m.fl.) kunne data om forfatterne fx indsamles via anmeldelser af forfatternes bøger. Det har imidlertid ikke været muligt i Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016), og det er derfor ikke et kriterie, vi har data for.

15. Kilde: <http://slks.dk/biblioteker/biblioteksafgift/biblioteksafgift-for-boeger/>.

Kunstnernes omdømme blandt andre kunstnere

Kunstnernes omdømme blandt andre kunstnere kan være svært at måle, men de kunstnere, der har modtaget arbejdslegater fra Statens Kunstfond, må antages at have et godt omdømme blandt andre kunstnere, idet Statens Kunstfond er et armlængeorgan, hvor et udvalg, primært bestående af andre kunstnere indenfor samme kunstområde, uddeler arbejdslegater til kunstnere, baseret på ansøgninger.¹⁶

Tabel 4 viser andelen af alle forfattere og oversættere samt de skønlitterære forfattere og oversættere, der har modtaget et etårigt eller treårigt arbejdslegat fra Statens Kunstfond i perioden 2005–2015. For de skønlitterære forfattere har 33% modtaget et etårigt arbejdslegat, mens dette kun er tilfældet for 16% af det samlede analyseudvalg. Det treårige arbejdslegat er dog uddelt til nogenlunde lige så stor en andel af de skønlitterære forfattere (3%), som af det samlede analyseudvalg (2%).

TABEL 4 ALLE FORFATTERE/OVERSÆTTERES OG SKØNLITTERÆRE FORFATTERES MODTAGELSE AF ETÅRIGT OG TREÅRIGT ARBEJDSLEGAT I PERIODEN 2005–2015 (PROCENT)

	Modtaget etårigt arbejdslegat	Modtaget treårigt arbejdslegat
Skønlitterære forfattere	33	3
Alle forfattere/oversættere	16	2

Tabellen er baseret på 428 personer for skønlitterære forfattere og 1,583 personer for alle forfattere/oversættere

Kilde: Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016.

I alt har 656 forfattere og oversættere i vores population modtaget et eller flere legater (etårigt eller treårigt arbejdslegat) fra Statens Kunstfond i perioden 2005–2015. Af vores analyseudvalg drejer det sig om 285 personer. I begge tilfælde er der tale om 18% af forfatterne og oversætterne.

Kvaliteten af det kunstneriske arbejde

Kvaliteten af det kunstneriske arbejde er nok det væsentligste kriterie som definerer en kunstner. Omvendt er kvaliteten stort set umuligt at måle (Bille og Olsen, 2018), og slet ikke i et kvantitativt studie. Det nærmeste man kommer det er fagfælleankendelsen, som fx en tildeling af et stipendium fra Statens Kunstfond vil være udtryk for, jf. punktet ovenfor.

16. Andre priser og hæderslegater kan også være et udtryk for et godt omdømme blandt andre kunstnere, men typisk vil sociale kriterier også være væsentlige. Her ser vi dog alene på legater fra Statens Kunstfond, idet udvælgelsesmetoder og kriterier for de øvrige priser og legater er uklare, og dermed er det uklart i hvor høj grad tildeling af disse priser og legater er udtryk for et godt omdømme blandt andre kunstnere.

Kunstnernes egen opfattelse af at være kunstner

At være kunstner er ikke en beskyttet titel, der kræver nogen form for formel uddannelse eller position. Alle kan kalde sig kunstner.

Af Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016) fremgår det, at 22% af de danske forfattere betegner sig selv som fuldtidsforfattere/oversættere, mens 40% er deltidsforfattere/oversættere. 27% har et arbejde indenfor et andet fag, hvor den skrivende praksis udgør en væsentlig del, og 11% har et andet arbejde (Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016).

Antager vi, at de forfattere/oversættere, der har andet arbejde eller arbejde indenfor et andet fag, hvor den skrivende praksis udgør en vigtig andel, ikke betragter sig selv som kunstnere, betyder det at 38% af populationen, ikke anser dem selv for kunstnere. Det er selvfølgelig en antagelse, idet disse personer kan "føle sig som kunstnere indeni". Under alle omstændigheder, er der en ret stor andel der ikke praktiserer deres forfattergerning (det kan der være mange grunde til), og det er rimeligt at antage, at størstedelen af dem, ikke betragter sig selv som kunstnere.

Ser vi på de forskellige genrer, er der en klart større andel af forfatterne til faglitteratur, der angiver at de har et arbejde, hvor den skrivende praksis udgør en vigtig del. Hvor en stor andel af de faglitterære forfattere har andet arbejde, hvor den skrivende praksis udgør en vigtig andel, gælder det ikke for de skønlitterære forfattere, idet 37% af de skønlitterære forfattere vil beskrive sig selv som fuldtidsforfattere og 43% som deltidsforfattere.

TABEL 5 FORFATTERE OG OVERSÆTTERE FORDELT PÅ FULDTIDS-/DELTIDSFORFATTERE OG GENRER (PROCENT), 2015

Genre	Fuldtidsforfatter	Deltidsforfatter	Arbejde inden for et andet fag, hvor den skrivende praksis udgør en vigtig andel	Andet arbejde	Total
Skønlitteratur	37	43	9	10	100
Faglitteratur	8	39	43	10	100
Oversætter	42	41	11	7	100
Multigenre	29	39	28	4	100
Alle	22	40	27	11	100

Tabellen er baseret på 1.474 personer, fordi der mangler information om hovedgenre for 99 personer og om typen af forfatter/oversætter for 5 personer, og både hovedgenre og type af forfatter/oversætter for 5 personer.

Kilde: Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016.

Vi ved at en betydelig andel af respondenterne er ældre og i pensionsalderen, og det er derfor interessant at der er en dominerende tendens til at opleve sig selv som deltidsforfatter/oversætter glædende på tværs af aldersgrupper.

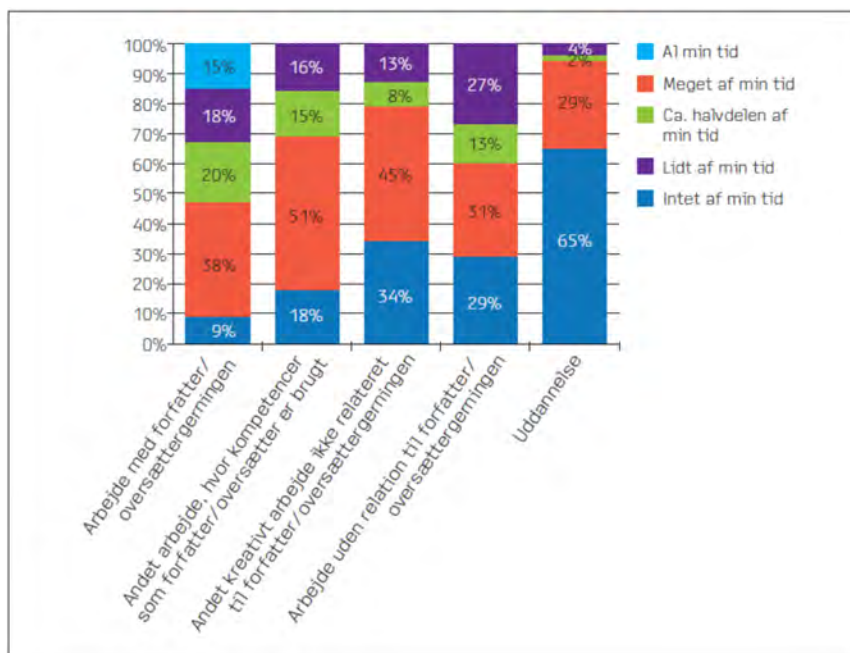
Alt i alt betyder det, at der må antages at være ca. 820 fuldtidsforfattere og ca. 1.490 deltidsforfattere i Danmark.¹⁷ Medregnes deltidsforfatterne, vil denne definition altså give i alt 2.310 forfattere i Danmark, og ikke 3.728.

Omfanget af den tid der bruges på det kunstneriske arbejde

I Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016) blev det undersøgt, hvor stor en andel af arbejdstiden forfatterne bruger på forskellige typer arbejdsaktiviteter. Heraf fremgår det, at 15% bruger al deres tid på forfatter/oversættergerningen, mens 18% bruger meget af deres tid. 20% bruger ca. halvdelen af deres tid, mens 47% bruger lidt eller ingen af deres tid.

Medregnes alene dem, der bruger al deres tid eller meget af deres tid på forfattergerningen, svarer det til at ca. 1.230 forfattere kan betegnes som fuld- eller deltidsforfattere/oversættere. Medregnes også dem, der bruger ca. halvdelen af deres tid, svarer det til ca. 1.975 forfattere og oversættere i Danmark.¹⁸

Figur 1 Forfatteres og oversætteres tidsforbrug på forskellige aktiviteter (procent), 2015

Figuren er baseret på 1.583 personer.

Kilde: Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016.

Størrelsen af indkomsten fra det kunstneriske arbejde

De danske forfatteres og oversætteres andel af deres indkomst modtaget fra forskellige arbejdsaktiviteter fremgår af figur 2. Heraf fremgår det, at kun 11% modtager mellem 80–100 pct. af deres indkomst fra arbejdet som forfatter/

17. Det antages her, at analyseudvalget er repræsentativt for populationen.

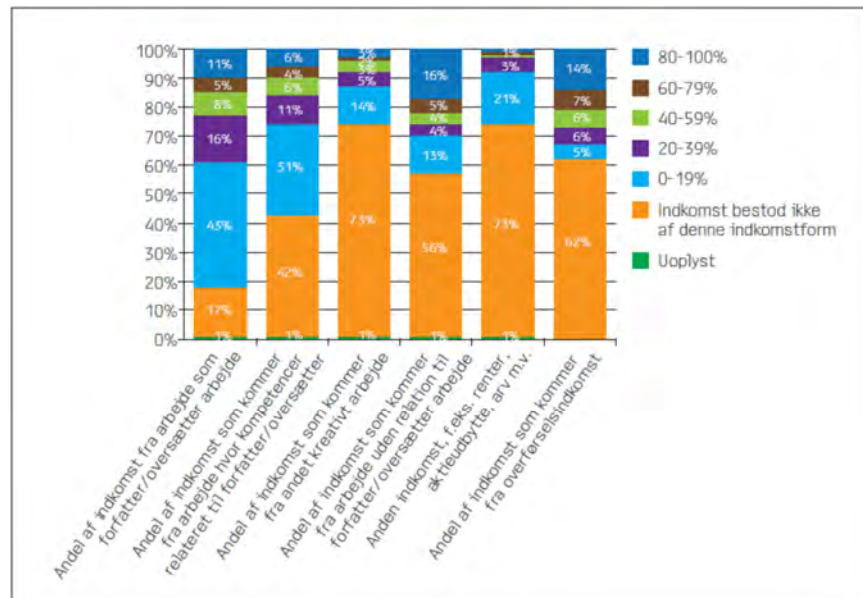
18. Det antages her, at analyseudvalget er repræsentativt for populationen.

oversætter. Medtages også 60–79% gælder det yderligere 5%. Det betyder, at tages der udgangspunkt i en definition, hvor hovedparten af kunstneres indtægter kommer fra deres kunstneriske virke, gælder det ca. 600 kunstnere, hvilket er langt fra de 3.728 kunstnere, som er inkluderet i Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016).

Det er selvfølgelig ikke alene interessant at se på hvor stor en andel af forfatterens indkomst, der stammer fra det kunstneriske arbejde, men også hvor stor en samlet indkomst forfatterne og oversætterne har. Forfatterens indkomst kan bestå af forskellige indkomsttyper. Ifølge Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016) er hovedindkomstkilderne for forfatterens indtjening følgende:

- Lønindkomst¹⁹
- Overskud af registreret virksomhed
- Bibliotekspenge²⁰

Figur 2 Forfattere og oversætteres andel af indkomst modtaget fra forskellige arbejdsaktiviteter (procent), 2015

Figuren er baseret på mellem 1.568 og 1.578 personer. Kategorien uoplyst dækker over personer, som har svaret "ja" til at have indkomst fra den pågældende type arbejde, men ikke oplyst hvor stor en andel.

Kilde: Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016.

Herudover²¹ kan deres økonomi være afhængig af andre indkomstkilder, som fx partners indkomst, lån, overførselsindkomst som fx folkepension, samt privat pension. Endelig har forfattere og oversættere mulighed for at opnå offent-

19. Fra Danmarks Statistik har vi ikke haft adgang til forfatterens og oversætterens samlede skattepligtige indkomst, men derimod deres lønindkomst repræsenteret ved det brede og det smalle lønbeløb.

20. Baseret på data fra Slots- og Kulturstyrelsen.

21. Baseret på data fra spørgeskemaundersøgelsen.

lig og privat kunststøtte, arbejdslegater fra Statens Kunstfond og modtage priser og uansøgte hæderslegater.

Et samlet overblik over de danske forfatters og oversætters markedsindkomst fremgår af tabel 6. Her ses den gennemsnitlige indkomst fra løn, bibliotekspenge og overskud af registreret virksomhed. Den gennemsnitlige indkomst er i alt 267.000 kr. for hele analyseudvalget og 318.000 kr. for gruppen under 70 år. Tabellen viser således tydeligt, at for gruppen under 70 år er indkomsten højere, hvilket selvfølgelig hænger sammen med, at mange over 70 år trapper ned og går på pension.

TABEL 6 GENNEMSNITLIG LØNINDKOMST, BIBLIOTEKSPENGE OG OVERSKUD AF SELVSTÆNDIG VIRKSOMHED: ALLE SAMT FORFATTERE OG OVERSÆTTERE UNDER 70 ÅR, 2014 OG 2015

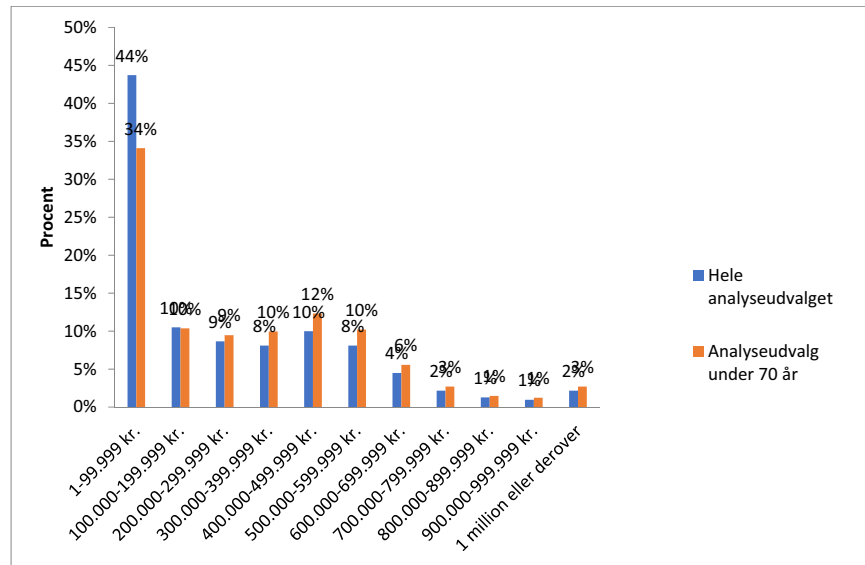
Gennemsnit	Hele analyseudvalget (1.583 personer), 1.000 kr.	Forfattere og oversættere i analyseudvalget under 70 år (1.226 personer), 1.000 kr.
Lønindkomst (2014)	182	228
Bibliotekspenge (2015)	37	35
Overskud af registreret virksomhed (2015)	48	55
I alt	267	318

Tabellen er baseret på analyseudvalget (1.583 personer).
Kilde: Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016.

Af Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016) fremgår det desuden tydeligt, at mens lønindkomst i høj grad relaterer sig til andet arbejde end forfattergerningen, så relaterer overskud af egen virksomhed sig primært til forfattergerningen. Mange forfattere har oprettet en enkeltmandsvirksomhed, hvor deres indkomster som forfatter indgår.

Figur 3 viser forfatterne og oversætterne samlede indkomst, som summen af lønindkomst, bibliotekspenge og overskud fra selvstændig virksomhed, fordelt på indkomstintervaller.

Figur 3 Forfattere og oversætteres samlede årsindkomst bestående af lønindkomst, bibliotekspenge og overskud fra selvstændig registreret virksomhed (procent), 2014 og 2015

Den del af figuren der omhandler hele analyseudvalget er baseret på 1.583 personer, mens den del der omhandler personer i analyseudvalget på under 70 år er baseret på 1.226 personer.

Kilde: Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016.

Heraf fremgår det, at 44% af alle forfatterne og oversætterne har en årsindkomst på under 100.000 kr. Dette inkluderer dog ikke overførselsindkomst. Hvis vi udelukkende kigger på personer under 70 år, er der 34%, som har en samlet årsindkomst på under 100.000 kr. Hele 44% af forfatterne og oversætterne i analyseudvalget under 70 år har således en samlet årsindkomst (summen af lønindkomst, bibliotekspenge og overskud fra selvstændig registreret virksomhed) på under 200.000 kr.

Det er imidlertid interessant, at ser vi på den samlede indkomst for forfatterne og oversætterne, så er den gennemsnitlige indkomst stort set uafhængig af hvor meget tid, der bruges på forfattergerningen, jf. tabel 7 (bortset fra dem, der kun bruger lidt eller ingen tid på forfattergerningen). Dette bekræfter i høj grad professor David Throsbys (1994) ”work preference model”, hvor teorien er, at kunstnere generelt har en præference for deres kunstneriske arbejde. Det betyder, at de kun tager andet arbejde i den udstrækning, det er nødvendigt til at sikre dem rimelige levevilkår, således at de kan allokere maksimalt tid til deres kunstneriske arbejde (se også Bille, Løyland og Holm, 2017 for empiriske test). Megen kvalitativ empiri viser det samme. Fx udtaler en forfatter (i Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016): ”Så længe man ikke sulter, og så længe ens børn ikke sulter, så længe man ikke ligger under et vist indtægtsminimum, så er det jo fuldstændig storstået at have et arbejde, som man oplever som meningsfyldt og bliver ved med at opleve det som meningsfyldt år efter år efter år. Det er da væsentligt!”²²

22. Kvindelig forfatter i slutningen af 60'erne.

TABEL 7 FORFATTERES/OVERSÆTTERES VURDEREDE TID BRUGT PÅ ABREJDE MED FORFATTER-/OVERSÆTTERGERNINGEN I FORHOLD TIL SAMLET INDKOMST (KR.), 2014 OG 2015

	Gennemsnitlig samlet indkomst (1.000 kr.)	Antal observationer
Al min tid	236	241
Meget af min tid	232	290
Ca. halvdelen af min tid	279	319
Lidt af min tid	308	595
Intet af min tid	189	138
Total	267	1.583

Kilder: Danmarks Statistik (2014) og Spørgeskemaundersøgelsen (2015).

BETYDNINGEN AF AFGRÆSNINGSKRITERIER FOR ANTALLET AF FORFATTERE OG DERES LEVEVILKÅR

I dette afsnit vises hvor store forskelle der er på antallet af forfattere og oversættere samt deres indkomst afhængig af hvilke afgrænsningskriterier der lægges til grund.

Hvor stor er gruppen af forfattere og oversættere?

Som det er fremgået af de forrige afsnit, er der ikke nogen entydig definition af en forfatter, og mange forskellige kriterier kan benyttes.

Tabel 8 viser antallet af forfattere og oversættere baseret på Frey og Pommerhnes (1989) forskellige kriterier. Heraf fremgår det tydeligt, at de forskellige kriterier vil give forskellige størrelser populationer. En professionel kunstuddannelse (forfatteruddannelse) er ikke egnet som kriterie, da kun en ganske lille andel af forfatterne har en sådan uddannelse. Medlemskab af de professionelle forfatterforeninger vil også give en væsentlig mindre population, idet organisationsgraden synes at være lav sammenholdt med antallet af forfattere og oversættere målt på nogle af de øvrige kriterier. Som tidligere nævnt kan størrelse af modtagne bibliotekspenge ses som et udtryk for kunstnerens omdømme i offentligheden (læserne). Det gælder dog kun hvis vi ser på modtagne bibliotekspenge over en vis størrelse, idet mange mennesker, der ikke kan anses for at være forfattere, modtager et lille beløb i bibliotekspenge om året, fordi de på et tidspunkt i deres liv har fået udgivet noget. Legater fra Statens Kunstfond kan i en vis udstrækning antages at være et udtryk for kunstnerens omdømme blandt andre kunstnere og til dels også kvaliteten af det kunstneriske arbejde.

Det er interessant at ca. 60% af de adspurgte forfattere anser sig selv som enten fuldtids- eller deltidsforfattere. Færre bruger al eller meget af sin tid på forfattergerningen, og endnu færre får mellem 60 og 100% af deres indkomst fra forfattergerningen, således at det kan anses for at være en væsentlig hovedindkomstkilde.

Med andre ord: Forskellige afgrænsningskriterier vil give helt forskellige resultater hvad angår størrelsen på gruppen af forfattere og oversættere.

TABEL 8 ANTALLET AF DANSKE FORFATTERE OG OVERSÆTTERE BASERET PÅ FORSKELLIGE AFGRÆNSNINGSKRITERIER

	Frey og Pommerhnes (1989) kriterier	Populationen	Analyseudvalget
Bille, Bryld og Fjællegaard (2016)	3.+4.+5.	3.728	1.583
Forfatteruddannelse	1.	15 (0,4%)	4 (0,3%)
Medlem af Dansk Forfatterforening	2.	895 (24%)*	379 (24%)
Medlem af Danske Skønlitterære Forfattere	2.	176 (5%)*	75 (5%)
Modtaget bibliotekspenge		3.679 (99%)	1.564 (99%)
Modtaget bibliotekspenge over 13.000 kr.	3.	1.820 (49%)	810 (51%)
Modtaget legater fra Statens Kunstfond i perioden 2005–2015	4.+5.	656 (18%)	285 (18%)
Vurdere sig selv som forfatter (fuldtid eller deltid)	6.	2.310* (62%)	985 (62%)
Bruger al eller meget af sin tid på forfattergerningen	7.	1.230* (33%)	531 (33%)
Modtager over 60% af sin indkomst fra forfattergerningen	8.	600* (16%)	253 (16%)

* Under den antagelse at analyseudvalget er repræsentativt for den samlede population. Kilder: Danmarks Statistik (2014) og Spørgeskemaundersøgelsen (2015).

Tabel 9 viser sammenfaldet mellem de forskellige kriterier. Her har vi valgt alene at se på gruppen af forfattere og oversættere under 70 år, som er i den erhvervsaktive alder.

Tabellen viser, at der tydeligvis ikke er noget særligt stort sammenfald mellem de forskellige kriterier. De tre kriterier, hvor sammenfaldet med øvrige kriterier er størst, er:

- Vurderer sig selv som fuldtids/deltidsforfatter
- Bruger al eller meget tid på forfattergerningen
- Modtager bibliotekspenge på mere end 13.000 kr. (medianværdien)

Dette viser, at sampler man enten på medlemmer af professionelle kunstnerorganisationer og/eller offentlige kunstnerlegater, som det ofte er tilfældet i denne type undersøgelser (se afsnit 3), vil man få en biased population i forhold til dem, der egentlig arbejder som forfattere.

Hvor stor er forfatterens indkomst?

Tabel 9 viser desuden den gennemsnitlige samlede indkomst samt medianindkomsten for disse forskellige undergrupper af forfattere og oversættere. Heraf kan der udtrages en række interessante observationer.

TABEL 9 SAMMENFALDET MELLEM FORSKELLIGE KRITERIER FOR AT VÆRE FORFATTER SAMT GENNEMSNITS- OG MEDIANINDKOMST FOR FORFATTERE/OVERSÆTTERE UNDER 70 ÅR (1.000 KR.), 2014 OG 2015

Antal Gns. indkomst (1.000 kr.) Median indkomst (1.000 kr.)	Medlem af Dansk Forfatterforening	Medlem af Danske Skønlitterære forfattere	Modtaget biblioteks- penge på mere end 13.000 kr. i 2016	Modtaget legat fra SK i 2005–2015	Vurdere sig selv som fuldtids/deltidsforfatter*	Bruger al eller meget af sin tid på forfatter- gerningen	Får 60–100 pct. af sin i ndkomst fra forfattergerningen	I alt analyseudvalg under 70 år
Medlem af Dansk Forfatterforening		11	198	106	238	154	97	294
		464	334	256	272	281	330	287
		141	242	179	190	182	208	208
Medlem af Danske Skønlitterære forfat- tere	11		33	37	48	34	17	52
	464		348	206	280	247	416	277
	141		204	116	119	78	149	130
Modtaget biblioteks- penge på mere end 13.000 kr. i 2016	198	33		143	434	260	174	604
	334	348		279	344	324	358	345
	242	204		208	249	194	207	272
Modtaget legat fra SK i 2005–2015	106	37	143		210	145	89	248
	256	206	279		214	209	272	216
	179	116	208		144	121	156	145
Vurdere sig selv som fuldtids/deltidsforfat- ter	238	48	434	210		341	198	769
	272	280	344	214		254	336	294
	190	119	249	144		132	197	204
Bruger al eller meget af sin tid på forfatter- gerningen	154	34	260	145	341		192	422
	281	247	324	209	254		343	262
	182	78	194	121	132		201	144
Får 60–100 pct. af sin indkomst fra forfatter- gerningen	97	17	174	89	198	192		222
	330	416	358	272	336	343		329
	208	149	207	156	197	201		194
I alt analyseudvalg under 70 år	294	52	604	248	769	422	222	1.225

Kilder: Danmarks Statistik (2014) og Spørgeskemaundersøgelsen (2015).

Den samlede gennemsnitlige indkomst ligger på omkring 318.000 kr. om året for den valgte population af forfattere og oversættere (under 70 år) i Bille, Bertelsen og Fjællegaard (2016). Anvendes der andre afgrænsningskriterier vil resultatet blive et andet afhængigt af hvordan gruppen af forfattere og oversættere er defineret.

- Dem der har den største gennemsnitlige indkomst (345.000 kr.) er dem, der har modtaget over 13.000 kr. i bibliotekspenge i 2016. Det gælder for halvdelen af vores analyseudvalg.
- Dem der har den næststørste gennemsnitlige indkomst (329.000 kr.) er dem der får 60–100% af deres indkomst fra forfattergerningen. Det gælder for 18% af vores analyseudvalg.
- Dem der har den allerhøjeste gennemsnitlige indkomst, er medlem af Danske Skønlitterære Forfattere og får 60–100% af deres indkomst fra forfattergerningen, og dem, der også er medlem af Dansk Forfatterforening.
- Dem der i gennemsnit tjener mindst, er dem der har modtaget legater fra Statens Kunstfond i perioden 2005–15. De tjener i gennemsnit 216.000 kr.
- For medlemmerne af Dansk Forfatterforening og Danske Skønlitterære Forfattere er gennemsnitsindkomsten henholdsvis 287.000 kr. og 277.000 kr.

Alt efter hvilke kriterier man vælger at afgrænse gruppen af forfatter og oversættere efter, vil det altså give sig udslag i helt forskellige resultater hvad angår gennemsnitlig indkomst og medianindkomst.

Det er interessant, at de forfattere og oversættere, der har den største gennemsnitlige indkomst, faktisk er dem, der tjener en stor andel af deres indkomst fra forfattergerningen. Det underbygger det velkendte fænomen, at få kunstnere tjener rigtigt meget på deres kunst, men de mange tjener lidt (Rosen, 1981). Det er også interessant, at der ikke er noget stort sammenfald mellem denne gruppe, der tjener rigtigt god på deres forfatterskab og de øvrige kriterier. Det understreger igen, at de forskellige afgrænsningskriterier hos Frey og Pommerhne (1989) vil give helt forskellige resultater hvad angår kunstnerens levevilkår.

KONKLUSION

Formålet med denne artikel har været, med udgangspunkt i Frey og Pommerhnes (1989) operationelle kriterier til at definere en kunstnergruppe, at undersøge hvilken betydning forskellige afgrænsninger har for undersøgelsens resultater i forhold til tre væsentlige spørgsmål:

- Hvor stor er gruppen af danske forfattere og oversættere?
- Hvem består denne gruppe af?
- Hvor stor er deres indkomst?

For at belyse disse spørgsmål tager artiklen udgangspunkt i en stor og aktuel undersøgelse af danske forfattere og oversætteres levevilkår (Bille, Bertelsen og Fjællegaard, 2016).

Det fremgår tydeligt af resultaterne i denne artikel, at svaret på de tre spørgsmål vil afhænge af, hvilke kriterier man benytter til at definere gruppen af danske forfatter og oversættere.

Som citeret i artiklens indledning efterlyser kulturminister Mette Bock viden om de trængte kunstneres økonomi, herunder hvor stor gruppen af kunstnere er, hvem den består af, samt hvor stor deres indkomst er.²³ Spørgsmålet er, om man overhovedet med rimelighed kan svare på de tre spørgsmål. Kunstnerdefinitionen er så flydende, at svaret altid vil afhænge den valgte operationelle definition, som iøvrigt sjældent vil være i stand til at fange det bagvedliggende mere teoretiske kunstnerbegreb (som der desuden heller ikke er enighed om, jf. Becker, 1982 m.fl.).

Fra et kulturpolitisk synspunkt synes det at være en mere farbar vej at se på specifikke kunststøtteordninger, og hvordan de virker. I Danmark udgør bibliotekspengene og legater fra Statens Kunstfond de væsentligste indkomstordninger for forfattere.

Bibliotekspengene udgør et væsentligt bidrag til forfatternes indtægter, men som systemet er indrettet, er det de populære og de ældre forfattere, der får den største andel af bibliotekspengene. Ser vi alene på modtagerne af bibliotekspenge er det interessant at vide, hvor stor gruppen af modtagere er, hvem den består af, og hvor store deres indkomster er. Vores undersøgelse viser, at for modtagere af bibliotekspengene gælder det for vores analyseudvalg, at kun 1% tjener over gennemsnittet på 37.000 kr. Desuden modtager de ældre forfattere over 70 år en ikke ubetydelig andel af bibliotekspengene. Alt i alt, er det kun ganske få forfattere, der får en indkomst af betydning fra bibliotekspengene, mens hovedparten af bibliotekspengene bliver spredt i små beløb til et stort antal personer.

Kunststøttesystemet, med Statens Kunstfonds arbejdslegater til blandt andet forfattere, er fundamentet i dansk kunststøtte. Det er et system, der er indrettet på at støtte produktion af ny dansk kunst, altså nye værker, som fx romaner og digtsamlinger, som ellers måske aldrig ville være blevet produceret. Det er formålet med arbejdslegaterne at give kunstnerne arbejdsro, så de ikke er afhængige af at tage forskellige tilfældige jobs for at overleve. Derfor er det også interessant, at tallene faktisk viser, at de forfattere og oversættere, der har modtaget legater fra Statens Kunstfond er nogen af dem der bruger mest tid på deres forfatterskab og samtidig tjener mindst. Det tyder på, at arbejdslegaterne fungerer efter hensigten (se også Bille, Løyland og Holm, 2017).

Fra et kulturpolitisk synspunkt er det væsentlige informationer i forhold til at vurdere om ordningerne fungerer efter hensigten, eller bør justeres.

Lægger man derimod større og mere brede anlagte kunstnerundersøgelser til grund for kulturpolitiske beslutninger, skal man være opmærksom på, at disse

23. Morgenavisen Jyllands-Posten den 9. juli 2017.

undersøgelser ofte dækker en stor og heterogen gruppe af kunstnere, som vanskeligt lader sig afgrænse – og at afgrænsningskriterierne vil være helt afgørende for de resultater, man når frem til. Problemet med at afgrænse kunstnergruppen gør det ganske vanskeligt at svare entydigt på hverken antallet af kunstnere eller deres levevilkår.

REFERENCER

- Abbing, H. (2002): *Why are artists poor? The exceptional economy of the arts*, Amsterdam: University Press.
- Alper, N. og G.H. Wassall (2006): Artists' careers and their labor markets, in: Ginsburgh, V., Throsby, D. (Ed.), *Handbook of the Economics of Art and Culture*, Elsevier Science, North Holland, Amsterdam, pp 813–864.
- Balling, G. og G. Pedersen (2001). *Kan man leve af at være forfatter? Danske forfatters arbejdsvilkår*, Litteraturrådet, København.
- Becker, H. (1982): *Art Worlds*, University of California Press.
- Bille, T., C.B. Fjællegaard, B.S. Frey og L. Steiner (2013): Happiness in the Arts – International Evidence on Artists' Job Satisfaction, *Economic Letters*, vol. 121, no.1, pp 15–18.
- Bille, T. og S. Jensen (2016): Artistic education matters: survival in the arts occupations, *Journal of Cultural Economics*, published online.
- Bille, T., M. Bertelsen og C.B. Fjællegaard (2016): *Danske forfatters og oversætters økonomiske levevilkår*, Copenhagen Business School og Slots- og Kulturstyrelsen, København.
- Bille, T., K. Løyland og A. Holm (2017). Work for Passion or Money? Variations in Artists' Labor Supply, *Kyklos*, vol. 70, no. 3, pp 347–380.
- Bille, T. og A. Baldin (2017): *Theatre Management – Quality Indicators and Demand*, paper presented at the 8th European Workshop on Applied Cultural Economics (EWACE), September 7–9, 2017, Cracow, Poland.
- Bille, T. og F. Olsen (2018): Measuring the quality and impact of arts and culture, In: Eliassen, K.O., J.F. Hovden and Ø. Prytz (ed.): *Contested Qualities*, Oslo: Fagbokforlaget, pp 229–256.
- Eliassen, K.O. og Ø. Prytz (red.) (2016): *Kvalitetsforståelser. Kvalitetsbegrepet i samtidens kunst og kultur*, Oslo: Kulturrådet.
- Eliassen, K.O., J.F. Hovden and Ø. Prytz (ed.) (2018): *Contested Qualities*, Oslo: Fagbokforlaget.
- Frey, B.S. og W.W. Pommerehne (1989): *Muses & Markets. Explorations in the Economics of the Arts*, Oxford: Basil Blackwell.
- Frey, B.S. (1992): *Economics as a Science of Human Behaviour. Towards a New Social Science Paradigm*, Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Ginsburgh, V. (2003): Awards, success and aesthetic quality in the arts, *Journal of Economic Perspectives*, vol. 17, pp 99–111.
- Heian, M.T., K. Løyland og B. Kleppe (2015). *Kunstnerundersøkelsen 2013*, Telemarksforskning-Bø.
- Heian, M.T., K. Løyland og P. Mangset (2008): *Kunstnernes aktivitet, arbeids- og inntektsforhold 2006*, Telemarksforskning-Bø.
- Hovden, J.F. og Ø. Prytz (2018): *Kvalitetsforhandlinger. Kvalitetsbegrepet i samtidens kunst og kultur*, Olse: Fagbokforlaget.
- Mathieu, C. (Ed.) (2012). *Careers in creative industries*. New York, NY: Routledge.
- Menger, P.M. (2006) Artistic Labor Markets: Contingent Work, Excess Supply and Occupational Risk Management, in: Ginsburgh, V. og Thosby, D. (Ed.), *Handbook of the Economics of Art and Culture*, Elsevier Science, North Holland, Amsterdam, pp 765–811.

- Morgen-Avisen Jyllandsposten, 9. og 10. juli 2017. Artikler af Kasper Baatrup.
- Nordstrand, K. (2001) *Danske forfatters arbejdsvilkår*, Litteraturrådets skriftserie; nr. 1. Litteraturrådet, København.
- Rengers, M. (2002): *Economic lives of artists: Studies into careers and the labour market in the cultural sector*, Utrecht: Utrecht University, Interuniversity Center for Social Science Theory and Methodology.
- Rosen, S. (1981): The economics of superstars, *American Economic Review* 71(5), pp 845–858.
- Sjörén, T. og I. Berger (2014). *Författarnas Inkomster 2012*, TNS Sifo.
- Throsby, D., J. Zwar og T. Longden, (2015). *Book Authors and their Changing Circumstances – Survey Method and Results*, Macquarie Economic Research Papers, 2/2015.
- Throsby, D. (1994) A work preference model of artist behavior, In: A. Peacock og I. Rizzo (ed): *Cultural economics and cultural policies*, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, pp 69–80.
- Throsby, D. og V. Hollister (2003): *Don't give up your day job yet. An economic study of professional artists in Australia*. Sydney: Australia Arts Council.
- Throsby, D. og A. Zednik (2010): *Do you really expect to get paid? An economic study of professional artists in Australia*, Sydney: Australia Counsel.
- Towse, R. (2006): Human capital and artists' labour markets, In: V. Ginsburgh og D. Throsby (Ed.), *Handbook of the Economics of Art and Culture*, Elsevier Science, North Holland, Amsterdam, pp 865–894.